

Jaguarman van Raoul de Jong

verwijzingen: De Bezige Bij 2023

Onderstaande tekst is geschreven door Dirk Walter, voormalig leraar Duits, adviseur en voorzitter van de onderwijsraad voor het vak Duits in de deelstaat Saarland. 2019 heeft hij voor het eerst een podcast geschreven over een boek dat genomineerd was voor de Euregio Literatuurprijs voor Scholieren. Vanwege de positieve reacties heeft hij nu alle zes de genomineerde romans voor zijn rekening genomen. Hieronder geeft hij ideeën en suggesties voor het bespreken van de boeken met de leerlingen.

Beste collega's,

ik moet toegeven dat ik in het geval van **Jaguarman door Raoul de Jong** niet goed weet hoe we dit boek met scholieren moeten benaderen. Ook al heb je het soms mis, meestal heb je ergens toch wel een idee van hoe een boek door jonge lezers onthaald zal worden – of dat nu is op grond van de stijl, de hoofdpersonages of de thematiek. En hierop kun je dan je aanpak baseren.

Maar voor mij blijft alles in dit boek nogal vaag. Enerzijds is het onderwerp – de geschiedenis van Suriname en de gevoelswereld van Surinaamse nakomelingen – misschien niet zo evident, hoewel dit in het moederland van de voormalige kolonie, Nederland dus, mogelijk anders ligt dan bij scholieren in België of Duitsland. Anderzijds past het thema 'postkolonialisme' en 'strijd tegen een racistische mentaliteit' beslist bij onze tijdgeest. Aan de ene kant slaagt de titel *Jaguarman* erin om ons aan het lezen te krijgen, met andere woorden: om verwachtingen te wekken, gevoed door fantasyfilms zoals 'Black Panther' en 'Aquaman' (de Jong verwijst er zelf half ironisch naar, p. 86). Aan de andere kant is deze Jaguarman, hoewel de auteur het over diens superkrachten heeft (bv. op p 49), toch iets heel anders – daarover later meer. Enerzijds staan we door onze westerse, bezonnen blik misschien enigszins argwanend tegenover de soms dweperige toon en de gemoedstoestand, die gaat van tranen vergieten (bv. p. 23) over bomen aanspreken (p. 235) tot dansen als een uiting van overleven (p. 204, 251). Anderzijds is deze emotionaliteit, vooral omdat het gaat om een betrekkelijk jonge protagonist, misschien juist iets wat past bij het levensgevoel van jongelui. Vooral omdat de held, als het ware conform aan zijn tijdgeest, een vurig pleitbezorger is van de bescherming en het behoud van de natuur (bv. p. 199) en ook openlijk uitkomt voor zijn homoseksualiteit (p. 28). Ten slotte is er nog de kwestie van het genre: wat hier voor ons ligt, is geen gangbaar

stukje fictieve literatuur, geen roman, maar eerder een non-fictieboek verpakt in een autografische reportage, met veel literaire verwijzingen en citaten, wat niet per se boeiend is. Maar door de constante verwijzing naar een bijna mystiek wezen, de Jaguarman, sluipt er tegelijkertijd een flinke dosis natuurmagie en mysticisme het verhaal binnen, wat een bevreedend licht werpt op de puur feitelijke informatie. Maar ook dit kan weer tot lezen aanzetten. En de talrijke bijgevoegde foto's doen de rest.

Kortom: ik hoor graag hoe jullie leesgroep dacht over dit boek en of deze houding in de loop van het leesproces en de bespreking is veranderd. We kunnen hun leesbelangstelling en leesvoortgang nagaan aan de hand van een aantal **kernvragen**:

Als je op een gegeven moment wil uitzoeken wie het boek al helemaal heeft gelezen, kun je de volgende vraag stellen: **in welk hoofdstuk verschijnt de Jaguarman in zijn werkelijke gedaante?** Als hierop een stilte valt, duidt dat er waarschijnlijk op dat de scholieren het boek niet helemaal hebben uitgelezen. Het juiste antwoord luidt namelijk: nergens. De Jaguarman is in het hele boek slechts een schim die door de auteur wordt aangesproken, geen reële fysieke verschijning.

Verder kun je vragen stellen die het handelingsverloop volgen. De eenvoudigste vraag is die naar de **betekenis van de hoofdstuktitels** (De zoon / 's Lands kind / enzovoort). Meestal beperken de antwoorden zich tot één aspect. De volgende vragen, die eveneens de opbouw van het boek volgen, zijn iets uitgebreider, en ik voeg er meteen aan toe welk antwoord verwacht mag worden:

- **Wat is het doel van het ritueel dat de auteur ondergaat?**

Hierover wordt al **op de eerste bladzijden van het eerste hoofdstuk** (*Maandag / De zoon*) informatie gegeven, waar een voorouder wordt opgeroepen, de legendarische Jaguarman, die belangrijke vragen moet beantwoorden voor de Jong.

- **Wat zet Raoul de Jong ertoe aan om in het spoor van de Jaguarman naar Suriname te reizen?**

Ook hierover vinden we informatie in **hoofdstuk 1**. De Jong ontmoet hier zijn al jaren vermiste vader, die hem vertelt over de herkomst van hun familie en hem aanraadt om de nare dingen die in Suriname zijn gebeurd te laten rusten. Maar wanneer zijn vader de vervloekte Jaguarman met zijn superkrachten vermeldt, wordt de Jongs belangstelling juist gewekt. Hij wil het spoor naar Suriname volgen en zo hun familiegeschiedenis een happy end geven (p. 37).

- **Waar spelen de belangrijkste gebeurtenissen zich af?**

De handeling situeert zich enerzijds in Nederland, voornamelijk in Raouls flat in Rotterdam, waar hij zijn zevendaagse ritueel voltrekt. **Vanaf hoofdstuk 2** (*Dinsdag / 's Lands kind*) volgt dan het verslag van zijn verblijf in Suriname, dat meer dan drie maanden duurt (p. 53 en volgende). Het verhaal is zo opgebouwd dat de beschrijving van de dagdagelijkse rituele situatie een kader vormt voor het begin en het einde van de hoofdstukken. Alleen in het negende en vooral in het laatste hoofdstuk wordt deze tweedeling opgeheven.

- **Wat beleeft de Jong in Suriname?**

Wanneer de Jong in hoofdstuk 2 op zijn bestemming aankomt, wordt er een sfeer van ongedwongen behulpzaamheid beschreven. Omdat de pinautomaten buiten werking zijn, helpen een lokale medereiziger, een taxichauffeur en een nachtportier hem als vanzelfsprekend uit de nood (p. 56-59). Hij is gefascineerd door de overvloed aan kleuren (p. 59) en door de zachte en melodieuze manier van praten (p. 60), de nonchalante en ritmische tred (p. 62) en vooral door de 'genetische grabbelton' van deze mensen van heel uiteenlopende origine (p. 61). Verheugd zegt hij (p. 61):

Het was de eerste plek die ik bezocht waar een mens als ik niets bijzonders was.

Toch heeft hij ook negatieve ervaringen, enerzijds met een hondenmishandelaar (p. 66), anderzijds met de regelrecht bekrompen druk om zich aan te passen (ze spotten met zijn wilde haardos, p. 63-64) en met de maatschappelijke devaluaties en vooroordelen tegenover de 'marrons' – nakomelingen van slaven die ooit wisten te ontsnappen (ibid.).

In hoofdstuk 3 (*Woensdag / De jaguar*) lezen we welke lessen hij leert tijdens een expeditie in de wildernis. Het zijn er in totaal vijf (p. 90-94). De twee belangrijkste zijn: 'Je moet eerst even opzij leggen wat je ervan [van de wildernis] verwacht, voordat je kunt zien wat er is.' (p. 91). En: 'Er is geen plaats voor Hollandse vrijpostigheid. Het bos bepaalt de regels, niet jij.' (p. 92)

- **Wat komt hij te weten over de geschiedenis van de slavenhandel en de slavenmaatschappij in Suriname?**

Hoewel de duistere zijde van de kolonie al in het eerste hoofdstuk aan bod komt met het boek *Wij slaven van Suriname* van Anton de Kom (p. 38), wordt dit thema pas in **hoofdstuk 4** (*Donderdag / De Pairaoendepo*) uitvoerig besproken. Een bijzondere bron van informatie voor de Jong is Philip Dikland, die in Paramaribo woont. Hij maakt de Jong duidelijk dat Suriname uiteindelijk niets meer was dan een groot bedrijf, erop gericht om zoveel mogelijk te halen uit het tot plantages omgevormde land. Hiervoor waren er goedkope arbeidskrachten nodig. Omdat de inheemse bevolking zich met succes verzette tegen de poging om als slaaf gebruikt te worden, werden er meer dan 300.000 zwarte Afrikanen geïmporteerd. Dit werd gerechtvaardigd aan de hand van het Bijbelverhaal van de 'kinderen Chams', die, vervloekt als ze waren door hun

stamvader Noach, gedoemd waren om voor altijd te dienen (p. 115). Vanuit deze pseudo-legitimering ontstond de wreedheid die zo kenmerkend is voor de omgang met zwarte mensen. De details hiervan haalt de Jong uit het boek van de Kom. Maar het is Dikland die hem de perverse logica van dit alles uitlegt:

Maar wat als je in een systeem terecht komt, dat zegt: 'Dat is goed, zo laat je zien dat je de baas bent'? Nou dan zie je dus dat mensen gaan slaan, en steeds harder. (p. 123)

Dit hele onderdrukkingssysteem wordt gesymboliseerd door het begrip **'Pairoendepo'**, dat als titel van een hoofdstuk opduikt. (De herkomst van dit woord wordt al in hoofdstuk 2 toegelicht, p. 49). Om de afnemende effectiviteit van de plantages na de afschaffing van de slavernij weer te vergroten, werden er later loonarbeiders uit de Aziatische koloniale gebieden geïmporteerd (p. 128). Dit verklaart ook de reeds vermelde 'genetische grabbelton' van Suriname.

- **Welke overlevingsstrategieën en vormen van verzet leert de Jong kennen?**

Vooraf **hoofdstuk 5 en 6** zijn aan deze onderwerpen gewijd (*Vrijdag / De Luipaardman; Vrijdag(middag) / De Kromanti*). We lezen hoe slavinnen hun voorgeschreven kleding omvormden tot de zogenoemde 'koto', die, afhankelijk van de manier waarop hij gedragen werd, zelfs verborgen boodschappen bevatte (vanaf p. 136). Het gezang (p. 145) en de dansen hadden een soortgelijke functie, 'als een geheime taal, die was meegekomen uit Afrika.' (p. 143). De Jong ervaart de Wintidansen bij zichzelf als een soort bekering:

Ik voelde me (...) tot grote dingen in staat. Veel groter dan gewoon maar een mens. (p. 145)

Maar het echte verzet tegen de slavenmaatschappij lijkt vooral uit te gaan van luipaardmannen, Afrikaanse medicijnmannen die hun transformatiekunst uit Afrika hebben meegebracht. De Jong vermoedt dat de Jaguarman uit zijn familie hiervan slechts de Surinaamse evolutie was (p. 135). En hij vraagt zich af of hun Jaguarman deel uitmaakte van de ontsnapte slaven, die op hun beurt gevangengenomen slaven bevrijdden (p. 146-147). Die ontsnapte slaven verdwenen in de jungle en sloten zich waarschijnlijk aan bij eerder ontsnapte slaven, de zogenoemde 'marrons', die op hun beurt overlevingsstrategieën van de arowakken overnamen. Voor de Jong is dit een vorm van 'jaguarverzet' (p. 151).

Vervolgens brengt hij een bezoek aan een dorp van de marrons (hoofdstuk 6). Daar ontmoet hij een gemeenschap van mensen die 'als de reusachtige bomen van het regenwoud trots overeind stonden, ongeknakt.' (p. 157)

Hij leert er ook iets over hun totaal verschillende gewoonten en morele voorstellingen:

Alles wat in onze wereld 'normaal' en 'goed' en 'deugdzaam' is, leek in deze wereld omgedraaid. De archieven van de Pairaoendepo zijn vol met teksten die vertellen hoe slecht en schadelijk dat is, vooral voor die arme marrons zelf. Maar wat ik met eigen ogen zag was vrolijkheid. Méér vrolijkheid in plaats van minder. Het deed me afvragen wie mijn normen en waarden heeft bedacht. De Pairaoendepo of ikzelf? (p. 157-158)

De hoofdstuktitel 'De Kromanti' verwijst naar de familiegeest van een marron die als toeristengids werkt. Ook deze Kromanti kon zich veranderen in een jaguar, wat de luipaardenman-jaguarman-theorie weer lijkt te bevestigen (p. 162).

Het zevende hoofdstuk (*Zaterdag / De stille plantage*) beschrijft de Jongs **twijfels over de waarde van al dit verzet**, twijfels die de kop opstaken nadat zijn huisbaas in Parmaribo hem een boek had gegeven van een zwarte Surinamer die zich tot het christendom had bekeerd. Daarin wordt verteld over allerlei kwalijke praktijken van de 'heidense' medicijnmannen. Bijvoorbeeld over hun boosaardige boodschappers, zoals slangen of de dodelijke 'bakru' (p. 174). En plotseling ziet Raoul het christendom als een mogelijke redding van deze boze krachten. Bewijzen voor deze boosaardige cultus zouden met name in het oude familielandgoed aan de Motkreek begraven liggen; hij spreekt de Jaguarman aan:

Maar ik was weer in de greep van de vloek. Wat had u gedaan met uw krachten? Wat deed u met uw vrijheid toen er geen 'meester' meer was? Wat was er gebeurd op de stille plantage aan de Motkreek? (p. 177)

Maar bij het daaropvolgende bezoek treft hij alleen modder en oerwoud aan:

Wat er ook gebeurd was op deze grond, welke strijd hier ook geleverd was, welke duisternis hier ook had plaatsgevonden, het voelde alsof de natuur het geheeld had. (p. 183)

Toch is hij niet helemaal gerustgesteld; hij besluit zijn verblijf in Suriname met twee weken te verlengen.

Bij deze laatste poging om iets te weten te komen over de mogelijk vervloekte activiteiten van jaguarmannen belandt de Jong op Tonka Eiland. Daarover gaat het **achtste hoofdstuk** (*Zondag / De bomenman*). Het eiland is een restje oerwoud midden in een enorm stuwmeer, dat ooit door een Amerikaans aluminiumbedrijf werd aangelegd om energie op te wekken. De baas van dit eiland, Frits van Troon, vertelt hem over het natuurvernietigende effect van de exploitatie van grondstoffen en benadrukt nogmaals het belang van het regenwoud, van de ruimte die toebehoort aan de jaguar. Helaas ziet het er naar uit dat van Troon een verloren strijd voert en de Jong laat hem achter met respect maar verdriet. Ook hier is hij niets wijzer geworden over de Motkreek en Jaguarmannen, hij blijft met vragen zitten. Wel voelt hij zich door dit bezoek gesterkt in zijn vroegere liefde voor de jungle, en dit gevoel neemt hij mee op zijn pad.

Beste collega's, als u het hierboven voorgestelde principe van kernvragen tot hiertoe min of meer hebt gevolgd, is de bespreking al zo ver gevorderd dat u er afstand van kunt nemen. Daarom beperk ik me in wat volgt tot het **schetsen van de belangrijkste punten van de drie laatste hoofdstukken**.

Hoofdstuk 9 (*Zondag[nacht] / De dansende schrijver*) verlaat voorlopig het dubbele spoor van twee settings en situeert zich in het kader van het ritueel en de ontdekkingen die de Jong daarbij doet in Nederland. Raoul spreidt al zijn onderzoeksmateriaal nog een keer voor zich uit en stuit bij het licht van zijn zaklamp op de naam 'Comvalius', waarover hij vervolgens op het internet nog meer ontdekt (vanaf p. 204). Comvalius was een Surinaamse **schrijver** die in de jaren twintig van de twintigste eeuw over Surinaamse liederen en dansen schreef. Hij is een van de **drie gidsen** die de Jong nu volgt, op weg naar een nieuw Surinaams zelfbewustzijn. De andere twee zijn Julius Koenders en de eerder genoemde Anton de Kom. Vooral Koenders brengt iets teweeg wat het hele bezoek aan Suriname nog niet teweeg heeft gebracht: het wegnemen van de angst voor de vloek die op de voormalige slaven en hun nakomelingen rust. Het is verbluffend, maar alleen al Koenders' uitspraak dat de vloek van de 'zwarte mensen' niet meer is dan 'het stomme, onzinnige idee dat er een vloek op hem rust' (p. 205) – dus een selffulfilling prophecy – heeft de volgende uitwerking op de Jong:

Een bliksemschicht, zo voelde het. Shabam! De vloek ging: ploef! En weg was-ie. (p. 205)

Ten laatste hier kunnen we ons de vraag stellen hoe het mogelijk is dat een eenvoudige tekstpassage zulke uitwerking heeft. Had de lectuur van dit boek al het onderzoek naar Suriname en de jungle misschien overbodig kunnen maken? Maar de Jong is door zijn onderzoek nog veel meer te weten gekomen dan alleen deze psychologisch bevrijdende boodschap. Bovendien is daar nog het leitmotief, dat als een rode draad door de roman loopt: de Jong gelooft dat al zijn belevenissen, ervaringen en onderzoeksresultaten hem worden ingegeven door de legendarische Jaguarman. En kennelijk is pas nu de tijd rijp voor de leer van Koenders.

Ik kom hier later nog op terug, maar eerst ga ik nog dieper in op andere nasporingen. Terwijl Comvalius en Koenders met hun werken en optredens een zekere mate van succes boekten, had Anton de Kom, die zich intensief met de Surinaamse slavernij had

beziggehouden, aanvankelijk geen succes. Hij werd in Suriname zelfs gearresteerd, het land uit gezet en stierf uiteindelijk tijdens de Tweede Wereldoorlog in een concentratiekamp. Maar de Jong merkt op dat er na de onafhankelijkheid van Suriname in Paramaribo een vormingscentrum werd opgericht dat naar de Kom werd vernoemd (p. 219-220).

Over het algemeen schetst dit hoofdstuk het succesverhaal van de Surinaamse emancipatie door mensen en activiteiten te vermelden die dit proces tot op de dag van vandaag hebben bevorderd (Eddy Bruma, R. Dobru, Rita Rahman, Bram Behr, enz; sommigen krijgen in het boek zelfs een foto). De laatste zin luidt:

Vijfhonderd jaar werd er gevochten om de jaguar klein te krijgen. Maar de jaguar won. Amen. (p. 221)

Op dit punt zou het boek eigenlijk afgesloten kunnen worden, maar er volgen nog twee hoofdstukken. In **hoofdstuk 10** (*Maandag / De Medicijnman*) schetst de Jong zijn laatste ontmoetingen in Suriname. Hier wordt het jaguarthema vanuit ecologisch standpunt nog eens samengevat: de echte medicijnmannen waren behoeders van de schepping, van de natuur, en dan met name van het regenwoud. Zo zegt een gesprekspartner:

Vandaag komt het Westen terugkrabbelen en zeggen ze dat ze ons willen helpen de natuur te beschermen, maar ik zeg: wij hebben het bos altijd beschermd. Jullie moeten veranderen, wij niet. Het wordt tijd dat jullie gaan luisteren naar óns. (p. 229)

Zoals de titel suggereert, keert **hoofdstuk 11** terug naar de Jongs vader. De Jong ziet hem nu met andere ogen, beschouwt hem als het slachtoffer van een postkoloniale opvoeding, een opvoeding die de hele Surinaamse traditie – die eigenlijk toch de moeite van het bewaren waard was – verwierp. Om dit kracht bij te zetten, gaat de Jong nog een keer in op de geschiedenis van het land na de bevrijding, op de dictatoriale dwalingen (het regime Bouterse) die hierop volgden, tot er een tweede bevrijding kwam, en op het uitsluiten van en neerkijken op Surinamers met een andere huidskleur, iets wat hijzelf in Nederland heeft ervaren.

En zo wordt duidelijk dat de feitelijke functie van dit jaguarboek een daad van zelfbevestiging voor de Jong is. Al tijdens het lezen van de Kom, Koenders en Comvalius geeft hij toe:

(...) dat is wel hoe u me vannacht bij de onafhankelijkheid terecht liet komen. (p. 220)

Maar deze schijnbaar persoonlijke daad geldt tegelijkertijd ook voor een hele groep mensen (vgl. p. 250).

Dit citaat brengt ons overigens weer terug bij de relatie met de voorouder, de schim, die in alle hoofdstukken wordt vermeld maar nooit echt verschijnt, en die kennelijk aan de oorsprong ligt van alles wat er is gebeurd. Tenminste, dat is wat de Jong denkt. Alle hoofdstukken zijn doorspekt met uitspraken zoals:

- *Jaguarman, en zo liet u mijn vader na achtentwintig jaar mijn leven in waaien (p. 19)*
- *u klopte bij mij aan, lang voordat ik wist dat u het was. En u bleef kloppen, net zo lang totdat ik u zou horen. (p. 23)*
- *Jaguarman (...) u stuurde Tessa en Iwan op mijn pad. (p. 74)*
- *Ik ben blij dat ik gezien heb dat in dit leven ook zo'n soort leven mogelijk is. Het helpt me bij het maken van onderscheid tussen zin en onzin, hier tussen de flatgebouwen. (p. 159)*

Alles wat de Jong heeft beleefd en meegemaakt, is volgens hem het werk van deze voorvader. Het feit dat hij dit inzicht net aan deze voorvader vertelt, is best verrassend, dat geef ik toe. Een zin als 'De jaguar, Jaguarman, leeft in zijn eentje, zoals u ongetwijfeld al weet.' (p. 92) komt hierdoor enigszins merkwaardig over.

En dat geldt ook voor de volgende zin:

- Van alles wat ik u nog moet vertellen, Jaguarman, zie ik het meeste op tegen wat vandaag komt (...). (p. 111)*

Hier gaat het dan om de geschiedenis van de slavernij, die de Jaguarman toch echt zou moeten kennen.

Verder lijkt het **'magische toeval'** van een paar gebeurtenissen (p. 22, 30, 74) de Jongs geloof in een geheime sturing nog te versterken. Een paar voorbeelden:

- In Paramaribo verandert hij van flat. Verrassend genoeg blijkt Tessa, een kennis die tot dan toe erg belangrijk voor hem was, nu zijn buurvrouw te zijn. (p. 74)
- Hij hoort het verhaal van de legendarische Jaguarman Kromanti. En plotseling herinnert hij zich een reis naar een plek in Frankrijk met dezelfde naam. Daar bezocht hij een kasteel waarvan de eigenaar, zo vernam hij later, een beroemde slavenbevrijder was. In dat kasteel stond een standbeeld van een God met krulhaar, die vergezeld werd door een hond die er precies zo uitzag als de Jongs eigen hond (p. 164).

- Als hij in Suriname het plan opvat om naar een bepaalde plek te vliegen, kan hij zijn paspoort nergens vinden. Pas een dag later vindt hij het weer, maar dan verneemt hij dat het vliegtuig dat hij had willen nemen, is neergestort. (p. 187-188)
- Wanneer het licht van zijn zaklamp over de geboorteakte van zijn overgrootmoeder glijdt, stuit hij op de naam 'Comvalius'. (vanaf p. 203)

Op deze manier nodigt de Jong ons uit om zijn geloof in een transcendente macht te volgen. Bovendien sluit hij de hoofdstukken telkens weer af met een bekrachtigend 'amen', en in een slotbrief – een haast empathische **preek** – moedigt hij ons lezers aan om de inzichten die hij heeft opgedaan te volgen:

Wees niet bang voor je superkrachten. Gebruik ze! Ga naar buiten, maak het mooier. Dat heeft wel degelijk zin. Eén mens kan het verhaal veranderen. Weet hoe mooi jij ben. En vergeet niet te dansen. Amen! (p. 251)

We kunnen dit alles afdoen als dweperige verzinsels. Of we kunnen het zien als een bijzondere kunstgreep van de auteur om ons op ongebruikelijke manier vertrouwd te maken met de geschiedenis van Suriname, met zijn globaal-ecologische boodschap omtrent de natuur en het regenwoud en met persoonlijke en collectieve emancipatie. Positief vind ik dat de Jong hierbij nooit wedijvert, zijn zwakheden en angsten toegeeft en zich verzet tegen zwart-witdenken. Steeds weer stuiten we op **differentiaties** die indruisen tegen oppervlakkige oordelen:

- Hij legt ons in navolging van Dikland uit hoe gewelddaden van feitelijk brave, doodgewone mensen een eigen leven gaan leiden in een systeem dat geweld laat uitschijnen als het goede en juiste. (p. 123)

- Hij beseft:

Als ik alle witte mensen als een vijand zie vanwege deze geschiedenis, doe ik hetzelfde als de witte mensen die zwarte mensen vanwege hun kleur tot slavernij veroordeelden. (p. 123)

- En hij formuleert een naar eigen zeggen 'onmakkelijke waarheid' (p. 174):

Als je de geschiedenis gaat herschrijven, is het aantrekkelijk om van de 'winnaars' de schurken te maken en van de 'verliezers' de helden. Maar ook dat beeld klopt niet, niet helemaal. Dat er mensen werden onderdrukt door de Pairaoendepo, betekende niet dat die mensen alleen maar goed waren. (...) Dat mensen tussen de keuzes die ze hadden er soms niet voor kozen om de Pairaoendepo groter te maken (p. 174)

- En zo is dictator Desi Bouterse, die kort na de onafhankelijkheid aan de macht kwam, voor hem niet meer dan de terugkeer van het 'monster' Pairaoendepo, 'dit keer in mijn kleur' (p. 236).

Beste collega's, hiermee sluit ik mijn beschouwingen over het boek van de Jong af, hoewel er nog veel meer dingen zijn die de moeite waard zijn om verder uit te diepen. Nog één ding: met *Jaguarman* hebben we in ons project opnieuw te maken met een tekst waarin een auteur zich openlijk uitgeeft voor het hoofdpersonage van zijn verhaal. Hierdoor lijkt alles wat we lezen 'precies zo gebeurd, ervaren, gevoeld en gedacht' te zijn. Maar als we uitgaan van een meer doordachte literatuurbeschouwing, kunnen we ons de vraag stellen of de Raoul de Jong uit dit boek ook niet voor een deel constructie en enscenering is.

Onlangs las ik een interview waarin de romanschrijver Hettche tegen de journalist zei:

Auteurs die beweren dat ze zichzelf identiek weergeven, geloof ik niet. Elke zin in een boek is een verzinsel. In dat opzicht staat het personage Thomas Hettche in (mijn) roman net zo ver van me af als ik van mezelf. Of blijft u altijd dicht bij uzelf? (Saarbrücker Zeitung, 31 oktober 2023)

*Deze tekst is geschreven in het kader van de Euregio literatuurprijs voor scholieren 2024.
Tekst: Dirk Walter; vertaling: Joëlle Feijen*